

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 316.4.051.62

Віктор ДАВИДЮК

КУЛЬТУРНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ В УМОВАХ ЗАБЛОКОВАНОЇ НАЦІЇ

У статті порушено питання, яке значення має культурний націоналізм для повноцінного функціонування нації в умовах її заблокованості, яка з особливою виразністю спостерігається в умовах правління в Україні Партії регіонів.

Ключові слова: етнос, нація, ідентичність, етнічний склад населення, денационалізація, культурний націоналізм, національна ідея, національна інтелігенція, національна символіка

На календарі кінець січня 2014 р. Майже два місяці поспіль стоїть Майдан. Стоїть за те, щоб нарешті вивести свій народ з умов московської резервації. Повернення назад вже не буде. Та, на жаль, незважаючи на широке представництво з усіх куточках нашої держави, стоїть тут не вся Україна. Є та інша її шопта, яку все влаштовує. Їх небагато, але є. І поки вони є, зовнішній ворог буде постійно педалювати на ту, іншу частину України. Зовнішній ворог – то Росія, а точніше – Московія, яка сама жити по-людськи не може, а іншим не дає. Хай буде скрізь так, як у них. На превеликий жаль, такої думки й частина українців, яких підкосила не так московська пропаганда, як московитський спосіб життя. Переважна більшість їх мешкає на сході України.

Україна програла Росії культурну війну. Цей фронт ми здали без бою. Наші діти дивляться російські бойовики і до глибини душі вболівають за їхніх героїв, наших можливих ворогів.

Сьогодні українська нація істотно зденаціоналізована. Процес її маргіналізації налічує понад три з половиною століття. І це не могло не дати результатів.

Ні політика асиміляції в часи панування тут різних імперій, ні насильницька зміна населення на цій території не вплинули так істотно на свідомість національного генофонду, як позбавлення народу економічних та культурних чинників, які б дозволяли йому почуватись народом, а не прислугою в «смотрах».

Етнічний склад України не критичний для національної держави. Як свідчить статистика (перепис населення 2001 р.), українців у країні понад 77%. Вони становлять більшість у всіх областях, окрім Криму. В Одеській області –62.8%, на Донеччині та Луганщині 56 – 58% . І тільки в Донецьку, Єнакієво Макіївці та Алчевську трохи не дотягують до половини.

Загроза в іншому – частина українців із прізвищами на -енко та -ук вважає себе дончанами, луганчанами, кримчанами і не більше. Це ті 11% українців, які вважають рідною мовою російську. Загалом же 66% населення України рідною вважає українську, російську тільки 16%. Із присутніх тут 63% росіян, які народились не в Україні, всі розмовляють російською. Із 11%, які народились в Україні, українську вважає рідною тільки 1,5% росіян [5]. Процес притоку населення з Росії постійно збільшується. За перші 10 років незалежності їх прибуло до України близько мільйона. За наступне десятиріччя даних немає, але ця тенденція стабільна. Українців за цей же час за різними даними, виїхало від 7 до 9 млн, але не до Росії. 63% росіян, які проживали 2001 р. в Україні, народились за її межами, і тільки 11% місцеві [5].

Попри невтішну динаміку культурна асиміляція українцям в Україні не загрожує, хіба що культурна деградація. На наше щастя, представники сусідньої держави, які так добре почуваються на українському просторі, не мають ні національної культури, ні власного етнічного самовираження. Вони консолідується лише на мовній основі. Це триває ще з часів імперії Романових. «Русскіє» означає «русскоговорящіє». Це як синоніми. Тому в царські часи під мундиром «русскоговорящего» чиновника найчастіше ховався малорос, рідше іудей, або татарин, бо «русскій» має ще один синонім – «православний». Будь-який вихрещений у православ'я башкир ставав не просто башкиром, а «русским башкиром», татарин – «русским татаринном», мордвин – «русским мордвинном». З часом – просто «русским».

Найхарактерніший приклад «русского» націогенезу – залучення до нього тунгусів. Спочатку в XVII ст. московити змусили їх сплачувати податки, потім у XVIII ст. вихрестили, давши російські імена й прізвища, і, нарешті, в XIX більшість омосковили. Осілих тунгуських скотарів «визнали» бурятами. Перепис 1897 року виявив, що тільки 44,4% тунгусів спілкується

рідною мовою, а 31,8 – вже російською [1, с. 57]. У 1931 р. тунгуси отримали від московської влади новий етнонім – евенки. Отже, тунгуси зникли як такі.

Російський вчений С. Патканов, який жив на початку ХХ ст., вважав причиною втрати евенками власної ідентичності найперше прийняття християнства [3, с. 154]. Другий етап – перехід на чужу мову. Утрата мови, – вважає інша російська дослідниця М. Белянська, – призводить до втрати етнічних рис і переходу народу на іншу культуру [1, с. 56].

Кожен із етносів, на які поширила свій вплив Росія, мав настільки істотні культурні відмінності, що консолідувати їх в єдину «русскую» культуру так і не вийшло. Асиміляція охопила тільки верхній шар свідомості – мовний і частково конфесійний.

Не вдалось підмінити справжню культуру субкультурою і більшовикам. Уведений у містах із звезеним «рускоговорящим населенієм» побут із гуртожитками на зразок карельських общин, із ленінськими кімнатами на зразок каплиць у кожному, паради з масовою ходьбою вулицями як під час Масляної з подальшими застіллями й бійками, не справили враження на тих місцевих мешканців, які мали зв'язок із «нерускім» селом. Оскільки релігія стала «опіумом для народу», єдиним завоюванням цієї «советской» субкультури залишився «язик».

Тож вона відійшла в минуле, як відходить субкультура фанів, коли їх футбольний клуб припиняє своє існування. Народ зітхнув із полегшенням від парадів, зборів, витверезників, дошок пошани і дошок ганьби. Міфічний «советській народ» як корова язиком злизала. «Советські до гробовой доски» залишилась частина колишньої партійної номенклатури та відставних офіцерів з сім'ями, які мали за щастя із виходом на пенсію оселитись хоч і не в Москві, то в Україні.

Відтак, на сьогодні Україна хоч частково зденаціоналізована та ідеологічно дезорієнтована, але не асимільована культурно. Забрало ще кілька наступних поколінь і десятків тисяч кілометрів колючого дроту, щоб, відгородившись від усього світу, перетворити народ у безлику, національно несвідому масу.

Деякі культурно слабші народи не витримали й такого випробування. Серед них – білоруси. Українці ж навіть в умовах

бездержавності зберегли свій етнос. А доки існує етнос, доти є можливість національної держави.

Збереження етнічних характеристик – головне завдання народу, який претендує на те, щоб бути чи стати нацією. Саме тому в ідеологічній доктрині радянської держави слово «нація» було напівлегітимним. Натомість у всіх партійних документах активно пропагувався його заміник – «народні маси».

Нинішня влада, що уособлює державу, сформована з колишніх колаборантів, на жаль, мало чим відрізняється від радянської і не є українською. Це видно не лише з національного складу Верховної ради і уряду, хоч це також має значення, а з її конкретних дій. Україна де-факто й до цього часу не відокремилась від Російської федерації. Сусідня держава має свою квоту в усіх найвищих державних органах України, в т.ч. відповідальних за національну безпеку. Про це свідчать висловлювання самих російських можновладців. Нещодавно, реагуючи на революційні події в Україні, помічник Путіна Юрій Ушаков заявив, що Росія зберігає «підкреслене невтручання», але додав, що це зовсім не значить, «що у нас немає контактів, немає різних представників там, в тому числі найвищих. Вони є», – запевнив російський чиновник.

Тобто країна перебуває в стані напівнезалежності. Відтак спецслужби начебто й «не помічають» ворожих проявів спецagentів, яких би давно депортували з будь-якої іншої держави. Тільки в Україні офіцери розвідки сусідньої держави, набувши за спрощеною процедурою (за які заслуги невідомо) українського громадянства, за рік-другий стають міністрами українських силових відомств начебто суверенної держави. Тільки українська держава більше дбає про задоволення культурних запитів нацменшин (читай «рускоговорящих»), ігноруючи запити титульної нації. І, врешті, в якій ще країні націоналізм оголошено ворожою ідеологією?

Тим часом 22 січня 2014 р. у День соборності, в день зумисних убивств мирних громадян на вулиці Грушевського в Києві з обласної адміністрації Харкова просять «захистити громадян України від націоналізму і політичного свавілля».

Хто просить? Голова державної адміністрації Михайло Добкін. Кого просить? Президента України. Від кого захистити?

Від українців. То ким почувається цей очільник на українській землі? Громадянином України чи намісником Президента іншої держави, якому наша, призначаючи на високий пост, гарантувала тут безпеку? Бо чи спаде комусь на голову в тому ж Харкові звернутись до Президента з проханням захистити його від проявів московського шовінізму. І цим вичерпно сказано, ким почуваються українці східних областей у себе вдома.

Це що ж виходить? Українська нація заблокована власною державою? Саме так. Адже ігнорування інтересів корінної нації – це одна з головних ознак іноземного колоніалізму. Головне ж призначення держави – захищати інтереси всіх своїх громадян. Якщо вона цих функцій не виконує, то громадянам така держава чужа.

Жити в такій державі небезпечно. Вона не має легітимності, спроможності для виконання оборонної функції, захисту своїх кордонів і територіальної цілісності. Вона, в разі необхідності, виявиться неспроможною мобілізувати більшість громадян на свій захист. Безпечно можна почуватися лише в тій державі, в якій існує згуртована політична нація. Основний чинник формування такої – націоналізм. Теоретик націоналізму Ентон Сміт вбачає завданням націоналізму: а) утвердження нації або національної держави; б) прагнення нації до процвітання; в) плекання національної мови та інших «символів» нації; г) культурну доктрину нації; д) соціальний і політичний рух задля досягнення національної мети і утвердження національної волі [4, с. 83].

Чи є в цьому бодай щось, що б суперечило інтересам інших громадян, шкодило б їхньому культурному розвитку? Чи не в інтересах тих таки ж нацменшин процвітання й добробут країни, в якій вони живуть? Відповідь однозначна – в їхніх, якщо вони не ставлять перед собою іншої мети, спрямованої на знищення цієї країни в інтересах інших держав.

Люди, які прагнуть свободи й самореалізації повинні ідентифікувати себе з нацією, – вважає той таки ж Ентоні Сміт [4, с. 83]. То ким вважати українцям представників політичної сили, яка не називає українських націоналістів по-іншому, ніж фашистами? Чи можуть вони бути виразниками ідеї національної держави, апологетами її розвою і процвітання, передбаченого в ідеї націоналізму? А ця політична сила визначає сьогодні державну

політику України. Виходить, що державну владу в Україні, а відтак і саму державу сьогодні уособлюють вороги титульної нації. Небезпека більшості громадян цієї держави, які вважають себе українцями, в тому, що вони живуть у державі, яка ворожа до власного народу.

Обзивання патріотів титульної нації фашистами має одну мету – отримати населення без національної ідентичності. Переважна більшість арабів чи пакистанців, не вважає себе ні арабами, ні пакистанцями. Вони просто мусульмани. Схоже, що саме цю модель сповідує й московське керівництво, якщо всім «русскоговорящим» дало додатковий ідентифікаційний код «представителей русского мира». Характерно, що головним модератором цієї ідеї виступає московська православна церква. «Українські» владці вже сьогодні не декларують себе ні українцями, ні москвитами, тільки про людське око виставляються на телеекранах глибоковіруючими православними.

В Україні ця ідея не має жодних перспектив. Перша – більшість «русскоговорящих» не ходять до церкви. Друга – багато православних московського патріархату не є і не будуть «русскоговорящими». Чим об'єднати тих і тих? Любов'ю до сусідньої держави? Не вийде, бо більшість українських православних визнає свою державу і власну національну культуру.

Національне питання московським спецслужбам вдається збурияти лише в найлюмпенізованіших провінціях, де через власні економічні негаразди існує попит на пошук винного. Де економічний рівень вищий, це не спрацьовує. Спровокований в західних областях «русинський рух», продемонстрував, що це були гроші, випущені на вітер. На теренах західних областей України, де діє десяток конфесій, якщо враховувати протестантів, і всі віруючі цих церков єдині в тому, що вони належать до однієї нації. За мовою, рідною культурою, за способом виживання в складних економічних умовах. Тому кожен розуміє кожного. На відміну від «русскоговорящих», бо в них є своя культура. В місцях проживання змішаного населення тут існує правило культурної автономії. Якщо українець перейшов жити в молдавське село, його діти будуть розмовляти молдавською, яку зрештою опанує і він. Якщо молдаванка опинилась в українському селі, вона заговорить українською. Але і в тому, і в тому випадку вони

усвідомлюватимуть свою належність до української політичної нації. Цей процес природний і так відбувається всюди, де не існує зовнішнього втручання.

Невже чинна влада цього не бачить і не розуміє? Все вона бачить і розуміє. Але бачить і те, що така згуртованість робить «західняків» небезпечною зброєю проти свого панування.

У безпам'ятстві, яке спровокував народний опір останнього часу, владці заявляють, що на Майдані стоїть Галичина. Коли обурений народ починає захоплювати обласні адміністрації в центрі країни, міліцейський міністр «встановлює» в цьому «дії екстремістів із західних областей»¹. Коли повстають Чернігів і Суми, донецька влада стягує в приміщення адміністрації тисячу «казаков», які готові протистояти «нападникам» із заходу, знаючи наперед, що ніхто не приїде. Потім скажуть, що «западенці» злякались виставленої оборони. А функціонуванню державного органу тисяча зайвих людей наче й не заважає.

Нинішня українська влада не зацікавлена у відсутності поділу в суспільстві. Із двох причин. На випадок виборів не потрібно докладати зусиль для отримання симпатій у всій країні, достатньо половини. Тому кожен президент, отримуючи перемогу в одній частині, на других виборах ішов здобувати голоси в іншій і уже з

¹ 25.01.14. Захоплення будівель органів місцевої влади здійснюють за участі команд радикалів із Західної України. Про це йдеться в повідомленні МВС. "Вказаних громадян до обласних центрів звозять організованими групами. Після проведення протиправних акцій, вони відразу переміщуються в інші міста та області", – вважають в міліції.

В повідомленні також йдеться про те, що дії "бойовиків-екстремістів" чітко можна простежити під час захоплення Черкаської, Полтавської та Вінницької областей.

Як відомо, в багатьох регіонах України проходять масові акції протесту, мітингувальники та опозиційні депутати займають держбудівлі, створюючи нові органи влади. Окрім західних областей вони охопили також центральну Україну, зокрема Чернігів, Черкаси, Полтаву. Мітинги проходять у Харкові, Кременчуці та інших містах на сході й півдні України.

іншими месиджами. Друга причина – в разі невдоволення однієї частини України, можна легко опонувати, що це ще не вся країна і шантажувати можливим розколом держави. Ця страшилка виявляється універсальною і безвідмовно діє як на одних, так і на інших.

Суспільство вже спостерігало, як швидко апологети «південносхідної української республіки» зненацька стають поборниками соборності та легко знаходять прояви сепаратизму на заході країни, коли західняки рішучіше проявляють своє невдоволення існуючим станом речей. Отже, йде неприхована маніпуляція свідомістю громадян. Пристають на це переважно ті, хто не скріплений з Україною ні етнічно, ні культурно, ні генеалогічно, тобто мігранти. Будь-яка з проголошених загроз здається їм реальністю, бо живуть у чужому середовищі, а відтак і в постійній напрузі.

Внаслідок того, що отримання влади в Україні означає тільки збільшення своїх особистих статків, а не втілення якихось державницьких програм для покращення життя народу задля його ж безпеки, питання єдиної країни, єдиної політичної нації за понад двадцять років державотворення не ставилось у практичну площину, хоч без цього безпека держави під постійною загрозою.

Теперішня «українська влада», готуючи шлях для відступу, коли стане не владою, тримає в запасі і постійно підігріває сценарій територіальних націоналізмів. Суть його полягає в тому, щоб етнічно строкате населення об'єднати та інтегрувати в нову політичну спільноту і витворити нову «територіальну націю».

На чому будується ідентичність територіальної «неонації»? Якщо не можна поділити ні мовно, ні релігійно, ні культурно, єдиним козирем такого містечкового націоналізму постає гасло: «Ми інші». Ви ходите в світлому, ми в чорному, ви їздите в Європу, ми в Росію. Ми виробляємо, ви споживаєте. Ми убогі, ви багаті. Ви любите народну пісню, а ми – шансон. Ви опалюєте по селах дровами, а ми – вугіллям.

За Ентоні Смітом, це і є, те простолінійне розуміння концепції «ідентичності» як «тотожності». Члени тієї чи тієї групи схожі саме в тих аспектах, у яких вони відрізняються від нечленів за межами групи. Вони однаково одягаються, їдять, розмовляють однією мовою; в усіх цих аспектах вони відрізняються від нечленів,

які одягаються, їдять і розмовляють по-іншому. Саме ці особливості схожості – несхожості й становлять одне із значень національної «ідентичності»[4, с. 83–84]. За цим принципом «гопники» та «тітушки» – теж окремі «тотожності». Відмінностей, які схиляють їх до того, щоб визнати себе спільнотою, належною до неукраїнської культури, цілком достатньо. Адже факт, що не існує ні українського шансону, який вони слухають, ні українського тюремного сленгу «фені», на якому вони розмовляють. Це дає їм підстави, як і донським «казакам» ідентифікувати себе з національною спільнотою сусідньої держави, де все це існує. І ця субкультура може виявитись із часом навіть більшою загрозою українській соборності, ніж сама влада, яка ці явища активно культивує, бо саме на них, як засобі шантажу, вбачає можливість утриматись у майбутньому.

Реальні ж шанси на можливість знайти справжню національну ідентичність іншої держави навіть на власній території у цих субкультур украї невелика. Для цього їм бракує етнічно-генеалогічної тотожності. Без неї в Російській федерації вони можуть розраховувати на ту ж роль, що й кавказці, які так само знають російську мову, лаються по-російськи, та попри це залишаються в найкращому формулюванні «іногородцями», як і мільйони наших колишніх співвітчизників «хохлів». Створити нову політичну націю вони не можуть навіть у рідному Донецьку, бо будуть асимільовані іншими етнічно й культурно згуртованішими спільнотами, до прикладу тими ж кавказцями.

Як бачимо реальні загрози існують для української державності, для територіальної цілісності, але не для національної культури. Українську державу, як засіб управління, сьогодні представляють чотириста тисяч мільйонерів, сто вісімдесят тисяч військових, сорок тисяч службовців безпеки, десять тисяч прикордонників, стільки ж митників. Загальна чисельність персоналу органів держуправління і силових структур в Україні, за даними zn.ua, становить близько 1,8 млн. осіб). Українська культурна еліта (а це на сьогодні єдина реально існуюча еліта в країні) перевищує цю чисельність у рази. Чи може вона в цих умовах щось робити для розбудови власної *національної* держави? Парадокс, але виявляється, це мало не оптимальні умови для такого розвитку. Тому що кожна національно свідомо людина, коли на

державу сподіватися марно, діє самостійно. А націоналізм – це ідеологія нації, а не держави. *Єдине, чого потребують зусилля зі створення національної держави – це політичної ідеології, в центрі якої б знаходилась культурна доктрина.* На цьому сходиться більшість теоретиків державного націоналізму.

Філософію національного самовизначення сформулювали ще німецькі романтики. Кінцева мета – втілення автентичної національної волі у власній державі. Її суть полягала в тому, *щоб усі члени нації були справді вільними від чужих ідеалів та звичаїв, які спроможні порушити й зупинити їхній розвиток, а також розвиток спільноти загалом.*

В Україні є достатньо громадян, які не визнають ні української держави, ні української культури, але отримують від держави навіть більше, ніж ті, хто її відстоює. Створення умов для забезпечення їхніх культурних запитів не повинно шкодити інтересам України і українців.

Чому громадяни Російської Федерації так охоче мігрують в Україну? Тому що тут вони автоматично отримують гарантії захисту своїх прав як представники національних меншин. У Росії це твої власні проблеми. Бо що з того, що ти «русскій», тут всі «русскіє».

А в якій країні і хто захищає на законодавчому рівні українські національні меншини? Отже, справа захисту національних прав українців – справа самих українців, які у власній країні не мають не лише преференцій, а навіть рівних умов із «русскоговорящiми». Отож, коли в інших мультикультуральних країнах впроваджується відкрита чи прихована політика асиміляції нацменшин заради консолідації суспільства, в Україні з точністю до навпаки: правлячими колами впроваджуються механізми асиміляції більшості населення для консолідації з однією з нацменшин. Ось така «національна» політика. Точніше – її відсутність, адже національна політика існує тільки там, де існує національна держава. Поки цього немає, роль держави мусить взяти на себе національно свідомі інтелігенція. Об'єднана в організації чи й без таких, вона повинна сповідувати у всьому кілька основних принципів, які також визначили ще німецькі романтики: **незалежність, ідентичність, національний геній,**

автентичність, єдність і братерство. Не важко збагнути, що для втілення цих принципів держава не потрібна.

Члени спільноти, об'єднані цими чеснотами, самі формують мову, манеру розважань з виразними власними церемоніалами та символами. Поєднання національної інтелігенції цими принципами дозволяє багато зробити навіть в умовах заблокованої нації.

Тут важливо для початку визначити свою національну ідентичність за принципом *«ми не краці – ми інші»*. Далі – чітко задекларувати, в чому саме ця інакшість. Вона дає підстави шукати власний шлях, подобається він комусь чи ні. Хай як завгодно відгукуються ззовні про народ, його мову, культуру, літературу, вони наші, нам подобаються і нам цього досить. І не треба нам нав'язувати нічого чужого. В нас є своє. В цьому й полягає принцип автентичності, який слугує основою для створення культурної ідентичності.

Кожен колонізатор мімікрує під народ, який хоче поневолити. Коли хтось поза межами національної території, маючи власні етнізм, політонім і свою власну державу, заявляє сусідам, що ми один народ – чекай експансії. Під час Російсько-шведської війни шведи, йдучи походом через Україну, як свідчить Літопис Руський, вигукували: «Ми – ваші, ви – наші!». Так пройшли без жодних затримок через усе Полісся аж до Полтави. При тому насипали греблі, будували мости, про що збереглося безліч народних топонімічних переказів. Поки селяни не помітили, що вони п'ють молоко по п'ятницях. Українці в цей день постили. Тому закралась підозра, що не такі вже вони й «наші». Що було далі, всі знають.

Українці повинні усвідомити, що єдиним народом ні з мордвинами, ні з карелами, ні з башкирами, ні з татарами, ні з якутами, які становлять сьогодні т.зв. «русській народ», ми ніколи не були. Русами були наші предки. А Московія тільки привласнила собі наш давній етнізм та й той перекурила. Жодна з археологічних культур, що були поширені на теренах України ще з епохи неоліту, не заходила на територію сучасної Російської федерації. Отже, не тільки коріння національної мови, а й побут, на основі якого й ідентифікують археологічні культури, у нас був різним. Про це треба говорити українцям на кожному кроці.

Останнім часом на підтвердження того, що українці й московити єдиний народ підключено кампанію розповсюдження через Інтернет-мережу даних біогенеалогії. Але в Росії немає такої сфери, де не було б місця для фальсифікацій і пропаганди. Так і тут. Проби для ДНК-аналізів «руських» беруться в зазвичай серед сільського населення Краснодарського краю, Воронежської та Білгородської областей (це в південній частині), де проживають українці, а також Архангельської області, де безліч українських переселенців, на півночі. Чому ж не в Карелії чи Мордовії (Ульянівській області)? А ось в Рязанській області, ніде правди діти, кількість генетичних «братів» українців така ж, як і в Німеччині (у межах 30%). Генетично ближчі нам білоруси та поляки. Не далеко відійшли литовці.

На принципі ідентичності вибудовується поняття «національний геній». За Гердером, кожна нація має свого особливого «генія». Це особлива ідентичність, яка визначає свій власний спосіб мислення, дії і спілкування. Відшукати й зрозуміти цю особливість, озброїти цим знанням власний народ – це вже половина справи для досягнення нацією своєї мети.

У XVII ст. британська еліта вибудовувала свою національну ідентичність на тому, що порівнювала свої досягнення з досягненнями стародавніх греків і римлян, надаючи своєму національному генієві найприсмішніших чеснот. . Починаючи від XIX ст. інтелігенція ідентифікувала національного генія переважно за творами літератури – найдоступнішому на той час із мистецтв. Від XX ст. література поступилась історії та археології.

Відкриття «колективного Я» через фольклор, археологію, історію, а останнім часом ще й через генетику – не найскладніше із завдань. Тут існує багато «чому», на які «строїтелі «руського міра» ніколи не дадуть зрозумілої відповіді. Чому, наприклад, у весільному обряді українців і литовців прощання з дівочтвом означає обряд вінкоплетіння, а в «руських» – «баня», подібно до казахів, узбеків та інших народів Азії? Чому «руським» не відомі «русалії», які відомі усім слов'янам і багатьом європейським народам? От і судіть самі, чи ми «єдиний народ». Ні, ми – інші.

А далі – створити позитивний імідж українця, насамперед серед українців, а потім і серед інших народів. Для цього треба показати досягнення українців, які мали значення для світу. Форма

подачі повинна бути різна. Для іноземних туристів – монументи на вулицях і площах, для власних громадян – кіно, театральні вистави, опера, живопис та інші форми мистецтва. Але в усьому знати міру. Не потрібно пам'ятників Шевченку в кожному селі. Складається враження, що крім великого поета й пророка в нас більше нікого й не було. Навіть у багатих США не встановлюють у кожному місті чи штаті монумент Вашингтона. Але мусить бути пам'ятник винахідникові рентгенівських променів, українцю Іванові Пулюю, винахіднику електронного телебачення Борисові Грабовському, синові відомого українського поета Павла Грабовського. Своїми, а не російськими, треба визнати творців космічних ракет Юрія Кондратюка (Олександра Шаргея), Миколу Кибальчича, Сергія Корольова. Національний геній потрібно представляти не тільки в літературі чи мистецтві, а з усіх боків.

Піднімати варто тільки ті теми, які сприймаються всіма членами суспільства і сприяють його консолідації. Для прикладу, рано сьогодні в кожному місті та селі встановлювати пам'ятники Бандері. Частина суспільства до цього не готова. Краще частину цих коштів сконсолідувати на екранізацію роману Андрія Кокотюхи «Червоний», і цим привідкрити мільйонам українців правду про провокації повоєнних радянських силових відомств серед цивільного населення західних областей України. Давно пора екранізувати «Чорного ворона» Василя Шкляра, «Століття Якова» Володимира Лиса. Тоді зміниться ставлення й до Степана Бандери, який не може бути національним міфом за життя покоління, яке пам'ятає ці події, якщо не як очевидці, то за переказами, бо в діях його проводу, чого гріха таїти, було багато й помилок та невинуваних жертв і серед самих українців, які належали до мельниківців чи бульбашів. Була відверта боротьба за владу, якої так і не було здобуто.

Чи варто настільки захоплюватися Грушевським, ігноруючи Петлюру чи Скоропадського. Хіба не Грушевський доклався до розпуску мільйона озброєних українців-фронтовиків по домівках і створив передумови для того, щоб 5 тис. п'яних моряків Муравйова потопили Київ у крові? Разом із тим, досі побутують перекази про те, що найкраще в містах жилося при Петлюрі, а порядок навів Скоропадський. Однак українська держава за старою звичкою вшановує тих, хто долучився до перемог сусідньої

держави: Хмельницького, який «віддав Україну москалям поганим», великого історика й патріота, але недалекоглядного політика Грушевського. А де звеличення Наливайка, Калнишевського, Сірка, Мазепи? Чому вшановуємо Берестечко – місце козацької поразки, а не оспівану в думках перемогу корсунську, переможний бій козаків під Жовтими Водами та Пилявцями. На місці Зборівської перемоги стоїть скромний козацький хрест, а на місці поразки в Пляшевій під Берестечком цілий меморіальний комплекс. З історії боротьби за українську державність початку ХХ ст. вшановано тільки героїв Крут. Що це за нація така, що збирається лише при кістках, оплакувати свої жертви, а пам'ятає тільки поразки. Про перемоги й думати зась. Встановлені на державні кошти меморіали утверджують в думці про одне – українці приречені на поразку. В цьому їх історична місія. Навіть 5 років української влади за президентства Ющенко не переламали свідомості правлячих кіл. Ніхто не зайнявся створенням і впровадженням культурно-національної доктрини, яка б стала незворотною. Коли перечитую свою статтю десятирічної давнини «Національна культура в умовах плебієзації»[2, с. 3–12], жахаюсь, що за стільки часу нічого не змінилось. Процеси, про які застерігалось, тільки загострились. Не вистачило національного духу й національної гідності.

Більшість європейських учених сходяться на тому, що в сьогоднішньому світі націоналізм не стиль і доктрина політики, а форма культури — ідеологія, мова, міфологія, символізм і свідомість; нація — це тип ідентичності, зумовлений цією формою культури [5, с. 100]. Звеличення «національного генія», що в конкретному випадку має значення чеснот і досягнень нації, повинно відбуватися всіма засобами мистецтва і науки – малярством, скульптурою, архітектурою, музикою, оперою, балетом, кіном, ремеслами, а також гуманітарними науками. В національних державах – це турбота держави. В умовах заблокованої нації про це має подбати національно свідомі інтелігенція. Вона має спрямовувати зусилля митців на «реконструкцію» картин славного минулого своєї нації, а націоналістичні митці творити в цьому напрямку. Поки не досягнуто загальної мети побудови такої держави, «чисте» мистецтво не знайде свого споживача всередині країни. Настроєві

твори мають відповідати настрою їх споживачів. Про це можна думати тільки там, де вони почуваються щасливими, бо питання гармонізації суспільства перебувають у віданні держави.

Навіть національна за своєю суттю держава не буде готова до втілення ідеї національного генія, поки це питання не піднімуть у своїй творчості інтелектуали нації – поети, музики, художники, скульптори, романісти, історики, археологи, драматурги, філологи, антропологи і фольклористи. За участі їхніх творів і думок ці ідеї у відповідних мистецьких чи наукових образах, символах, міфах потраплять і до широких кіл населення.

У напрямі популістського націоналізму працювало чимало митців і не тільки в Європі. Мова національного символізму присутня в творчості відомих в Україні митців Ліста, Шопена, Дворжака, Сметану, Бородіна, Мусоргського, Верді, Вагнера, Гріга, Делакруа, Васнецова, Сурикова. Серед цих імен композиторів і художників бракує тільки українських. До них можна додати хіба Їжакевича і Дерегуса. Може були й інші, але нація їх не знає.

Ідея єдності й братерства теж має ясне націоналістичне значення. На найпростішому рівні вона означає об'єднання національної території, заклик до всіх членів нації працювати на благо рідної землі й рідного народу. Частково ця ідея спрацювала в Україні в 90-х роках ХХ ст. До України повернулися українці не тільки з республік Радянського Союзу, а й відомі українські діячі з інших країн світу. Люди поїхали в надії на створення національної суверенної держави. Частина не витримала й повернулась назад. Другого повернення, мабуть, не буде – в сучасному техногенному світі залишилось дуже мало романтиків. Консолідувати націю потрібно участю її членів у конкретних справах. У 1989 р. акція збору коштів на встановлення пам'ятників Шевченку під пильним оком КГБ об'єднала українців більше, ніж десятки мітингів.

В умовах заблокованої нації творити українську ідею, український міф повинна інтелігенція всупереч державі. Треба створювати фонди на зразок профспілкових, встановлювати премії на відзначення національних за суттю картин, монументів інших визначних творів мистецтва, які працюють на втілення великої мети – згуртування нації. Збиратися по копійці з кожного й робити велику справу.

Для повернення українців, об'єднаних національною ідеєю повинна працювати ідея створення багатой і щасливої держави. На своїй землі українець має прагнути не лише рідної мови і території, а й достойних умов проживання. Такі може забезпечити цивілізована націоналізація на умовах викупу стратегічних галузей виробництва, відсутності умов для вивезення капіталу, створення кращих умов для національного бізнесу, першочергово в сучасних умовах – це малого й середнього, сприяння укрупненню національних підприємств заради їх конкурентоспроможності.

Якщо це неможливо в умовах відсутності національної держави, то можливо як втілення однієї з ідей культурного націоналізму, щоб корінна нація об'єднувалась навколо цієї мети.

Завдання інтелектуалів – не дати перетворювати молоде покоління в дешеву робочу силу, що є головною метою олігархів. Для цього в людини має бути гідність. Для цього потрібно в першу чергу, щоб підручники з історії України містили достатньо фактів гідних вчинків наших предків і гідних прикладів з життя окремих достойників. Тільки такий підхід здатен побороти існуючу нині в українському суспільстві «кризу ідентичності». Запитання: «Хто я? Хто ми? Яка наша мета і роль у житті і в суспільстві?» мають набути чітких відповідей ще до того, як людина виходить у самостійне життя. Тоді жодні ляльководи й маніпулятори суспільною свідомістю їй будуть байдужі або ж викликатимуть лише спротив.

Відомий французький філософ середини XIX ст. І. Тен був певен того, що етнопсихологічні властивості нації визначають: середовище, ментальність, історія. Кожне попереднє з понять позначається на змісті наступного. За ними й визначається основне питання ідентичності: «ми такі, які є внаслідок нашої історичної культури». В цьому й відповідь на питання, чому політичні технології, які безвідмовно працюють в Російській федерації, дають протилежні наслідки в Україні. Тому що «ми – не один народ».

Нація, озброєна тільки культурною доктриною, для створення якої потрібно не так уже й багато, має достатній запас самодостатності й готовності до самозахисту перед будь-яким агресором. Хіба не це потрібно державі? Україна не почуватиметься в безпеці доти, поки не вибудує себе культурно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Белянская М. Этнокультурные процессы у эвенков XIX в./ М.Х. Белянская // Социосфера. – Пенза, 2013..– №2. – С. 57.
- 2.Давидюк В. Українська культура в умовах плебеїзації / Віктор Давидюк // Фольклористичні зошити. – 2004. – Вип.7. – С. 3–12.
- 3.Патканов С. Статистические данные, показывающие племенной состав населения Сибири, язык и роды инородцев (на основании данных специальной разработки материала переписи 1897 г.) / С. К.Патканов. – Т. I. – СПб, 1912. – С. 154.
- 4.Сміт Е. Національна ідентичність / Ентоні Сміт. – К, 1994. – 235 с.
5. Етнічний склад населення України // http://uk.wikipedia.org/wiki/Етнічний_склад_населення_України

В. ДАВЫДЮК

КУЛЬТУРНЫЙ НАЦИОНАЛИЗМ В УСЛОВИЯХ ЗАБЛОКИРОВАННОЙ НАЦИИ

В статье поднимается вопрос, какое значение имеет культурный национализм для полноценного функционирования нации в условиях ее заблокированности, особенно отчетливо наблюдаемой в условиях правления в Украине Партии регионов.

Ключевые слова: этнос, нация, идентичность, этнический состав населения, денационализация, культурный национализм, национальная идея, национальная интеллигенция, национальная символика.

V. DAVYDIUK

THE CULTURAL NATIONALISM IN CONDITIONS OF THE LOCKED NATION

The article raises questions about the significance of cultural nationalism for the valuable functioning of nation in terms of its isolation, which is observed with great expression in conditions of governance the Party of Regions in Ukraine.

Key words: ethnicity, nation, identity, the ethnic composition of the population, denationalization, cultural nationalism, national idea, national intelligence, national symbols